ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ եւ թէ գաւառաց համար
Տարեկան 7 մէճիտ
Վեցամսեայ 3 1/2 »
Եռամսեայ 2 »
Օտար երկիրներու համար 40 ֆր.
Վեցամսեայ 20 »
Եռամսեայ 10 »
Թղթատարի ծախքը մեր վրայ, բաց ի հօսթ Լօքալէն։
Դրամի փոխարէն փոստային փող կ'ընդունուի 115 վրուշի փուլն 100 վրուշի հաշուով։
Նամակները կ'ուղղուին առ ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՆ
38, Պաալը Ալի Ճատտէսի, Կ. Պոլիս

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

"پوزانتيون"
ارمنيجه يوى وسياسى غزته
صاحب امتياز ومدير مسؤل
پوزانت كچيان
طبعه و ادارهخانهسى باب عالى جاده‌سنده ۳۸ نومرولى داڭ مخصوصه‌ده‌در

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur–Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bub Aali Djaddéssi, No. 38.
CONSTANTINOPLE

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 101 | ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 1897 ՄԱՐՏ 3/15 | 11 ՇԵՒՎԱԼ 1314 · 3 ՄԱՐԹ 1313 | Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 101

ԿՈՊԼԻՈ, 3/15 ՄԱՐՏԻ 1897

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՔ

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ամեն Տ. Մաղաքիա Ս. Պատրիարք Հօր համար ամենայն արդարութեամբ եւ անկեղծութեամբ կըրնանք ըսել թէ խղճի մտօք կը գործադրէ իր եկեղեցական պաշտօնէի պարտաւորութիւնները։ Տօները, ժամերգութիւնները, աւուր պատշաճի քարոզները, ամէն կրօնական պահեստութիւններն ու մեծ արարողութիւնները զինք կը գտնեն ի գլուխ իր պաշտաման, Ս. Սեղանին առջեւ, կամ բեմին վրայ։ Թէեւ Պատրիարքական պաշտօնն ամենօրեայ չատ մը զբաղումներ, ժամագրութիւններ ու մտահոգութիւններ ունի, բայց Ն. Սրբազնութիւն իբրեւ հոգեւոր հօտին եւ իբրեւ Կ. Պոլսոյ Վիճակին Արքեպիսկոպոս իր զուտ կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելու ժամանակ կը գտնէ միշտ։ Շատ լաւ մտածեր է Ն. Սրբազնութիւն՝ որ չելով յատուկ ձեւով մը մեզ ամենուս յիշեցնել մեր կրօնային պարտաւորութիւններէն մին, այն է՝ Ջատկական Ողորմութեան պարտաւորութիւնը։ Ս. Յարութեան հրաշափառ տօնին առթիւ հիւանդներն, աղքատներն, ոչքերն ու որբեւայրիներն և բանտարկեալներն յիշել և մէյ մէկ նիւթական նուէրով պատիլ ամէն բարի Հայ Քրիստոնէի ընելու պարտաւորութիւնն եղած է անյիշատակ գարերէ ի վեր։ Այս պարտաւորութիւն բնականապէս աւելի կը շեշտուի բացառիկ կարօտութեան տարիներուն մէջ, օրինակի համար երբ համաճարակ, երկրաշարժ, հրաշտութիւն կամ սով պատահած է։ Ամենքս ալ յետահայեաց ակնարկ մը նետելով գոհունակութեամբ կը յիշենք թէ մեր սիրելի ազգայիններուն գումարն ու ողորմածութիւնն ո՛րքան նպաստ հասցուց կարօտեալներուն՝ արեւելեան գաւառներուն սովին ժամանակ, Գաղատիոյ սովին ժամանակ, աւելի հեռուներ հնչեալ համաճարակին առթիւ, և ամէնէն աւելի անակնկալ այն միւս աղէտին՝ երկրաշարժին ժամանակ։ Բայց երբ տեսեալական համաստաւած տագնապ մը երկրին մէկ մեծ մասին վրայ կը ծանրանայ, յայտնի է թէ այդ տեղական աղէտները չուտ կը մոռցուին, և կարօտութիւններու մեծութեան առջեւ, ամենքս ալ աւելի խորապէս կ'ըզդանք ազգասիրութեան ողորմելու մարդկային, եղբայրական, քրիստոնէական պարտաւորութիւնը։ Դրբ-բախտաբար, ճիշդ նոյն անտեսական տագնապ, առեւտրական, երկրագործական այն անձկութիւն, այն դրամական նեղութիւն՝ մեզմէ չատերուն, և գրեթէ ամենուս, անկարելի կ'ընէ մեր վաստաքած կերպով ու չափով ի գործ դնել մեր պարտաւորութիւններն իրրեւ բարեպաշտ դաւակներ Հայ։ Ս. Եկեղեցւոյ։ Միեւնոյն ատեն՝ ո՛վ չի դիտեր թէ այնպիսի անձեր որք ուրիշ տարիներ Ս. Զատկի տօնին առթիւ այնքան լայնօրէն կը բանային իրենց քսակին բերանն՝ իրենց նամաններուն ողորմելու համար, այս տարի իրենք կարօտ կը գտնուին իրենց նամաններուն ողորմութեան. որովհետեւ տնտեսական տագնապն իրենց ապրուստը խլած է իրենց ձեռքէն, դրամագլուխ չատ անգամ տարեկրջեան մը բոլորելու հարկադրելով զիրենք, Ատոնց վիճակն ամենէն աւելի արդահատելի է. որովհետեւ արհեստով մուրացիկներու պէս չեն կրնար ձեռք բանալ, և ո՛չ իսկ ամէն տեղ իրենց վիճակը կրնան յայտնել։ Մերկ տուներու անկիւններն ո՛րքան արգելք կան համեստ ընտանիքներ որք բերան չեն կրնար բանալ, որովհետեւ չեն սովրած ողորմութիւնով ապրիլ, և որովհետեւ ուրիշ տարիներ, դրամական, առեւտրական յաջողութեան տարիներուն մէջ, վարժուած էին իրենք այցել կարօտ ընտանիքներու, և դրամով ու նիւթական նուէրներով զանոնք մխիթարելու. Ս. Յարութեան տօնին առթիւ։ եթէ այսպիսի ընտանիքներ մեր չուրջը կը տեսնենք այս կամ այն դիւղին կամ թաղին մէջ, գիտենք թէ նոյն տնտեսական պայմաններուն հետեւանքով աւելի չատ են հեռաւոր գաւառներու մէջ ալ, ուր արդէն միլուոլորին աղքատութիւնն ու հազորդակցութեանց սակաւութիւնն աւելի կը դժուարացնեն աղքատներուն ժամանակին օգնութիւնն հասցնելու մարդասիրական գործը։

Բայց Աատուծոյ արեւն ամենուս համար է. Ս. Եկեղեցին տօներն ալ նոյն նպատակութիւնը պէտք է ունենան ամէն հրեղատնեցից համար։ Ազաքիայ Ս. Զատկի տօնին առթիւ պէտք է որ ամէն տեղերու ազգատներն ու հիւանդներն ալ յիշուին, տեսնուին, ժամանակին գրամական պայմաններուն ներած չափով, ու միանգամայն կարօտութեանց տարողութեան համեմատութեամբ։ Ողորմիլ կարողութեան նուազումն ամենուս քով՝ ա՛ւելի արժէքաւոր, ա՛լ աւելի առաքինական պիտի հանդիսացնէ մեր քրիստոնէական պարտականութեան կատարումը։

Կը յուսանք, կը բաղձանք որ Ս. Պատրիարք Հօր ձայնը լսելի ըլլայ, և Զատկական Ողորմութիւնն այնպիսի առատութեամբ մը տրուի բարեպաշտ և զգայուն ժողովրդին կողմէ որ Ն. Սրբազնութիւն կարենայ այս առթիւ եւս իր հայրական պաշտօնն և իր հոգեւոր պարտաւորութիւնն ի գործ դնել, պէտքերուն չատութեան և տիպողութեան համեմատ ողորմութիւն ըրկելով կարօտեալներուն, ուր որ ալ գտնուին, և Ս. Յարութեան տօնին ալեհիւ զանոնք մխիթարելով, տնտեսական պայմաններուն հետեւանքով աւելի չատ են հեռաւոր գաւառներու մէջ ալ, ուր արդէն միլուոլորին աղքատութիւնն ու հազորդակցութեանց սակաւութիւնն աւելի կը դժուարացնեն աղքատներուն ժամանակին օգնութիւնն հասցնելու մարդասիրական գործը։

* * *

Զուիցերիայի Մ. Լէոորոտ Ֆավռ, որ Զուիցերիոյ մէջ մարդասիրական հաստատութեան մը ներկայացուցիչն է, չաբաթ մ'առաջ հոս եկաւ։ Ինչպէս «Բիւզանդիոն»ի մէջ գրուեցաւ, Մ. Ֆավռ Պոլիս եկած է Պրուսայի և Պարիզակի մէջ որոց յատուկ պատասպարանները հաստատելու համար։ Մ. Ֆավռ ազնուական մ'է, «ՀԷՆԴԻՎԷՆ» մը բառին կատարեալ իմաստովը, իր պարթեւական հասակին, ալեւոր մազերն և սիրալիր նայուածքը պատկառանք կ'ազդեն զինքը տեսնողներուն։ Ինքն խոնարհ և հեզահամբոյր։ Հետդ կը խօսի սրտակից հին բարեկամի մը պէս։ իր մարդասիրական զգացումն ներէն այնքան հմայուեր եմ որ մարդը Զուիցերիա պիտի վերադառնայ քանի մ'օրէն և ես մտքի չուարեալ վիճակի մէջ երթայը բարեաւ ըսած ժամանակս «կը յուսանք թէ երբեմն երբեմն Պարիզակ կուգաք, Տէր իմ», կ'ըսեմ, որպես թէ Զուիցերիան Պոլիս ըլլար... Ուրիշ բան մը որ զինքը տեսնողին ուշադրութիւնը կը գրաւէ, այդ տարիքին մէջ իր ոտքէն մինչեւ գլուխը կատարելապէս մաքուր և կոկիկ հագուն է։ Կըրթական խնդիրները Մ. Ֆավռի ուշադրութիւնը շատ գրաւած են։ Վեր. Մր. Ռ. Չէմպըրլի առաջնորդութեամբ այցելեց գիւղաքաղաքս բոլոր դպրոցներն ու մանկապարտէզը. տեսաւ չերամատունները և ուրիշ նշանաւոր բնական վայրեր։ Մ. Ֆավռ գովեց Պարտիզակի օդը, ջուրն, և մենք պարտիզակցիք հպարտութիւն մը զգացինք երբ մեր ծննդավայրին բնական դիրքը նմանցուց Զուիցերիոյ մէջ իր բնական տեղին դիրքին։ Մ. Ֆավռ երկու դիշեր կեցաւ հոս և գոհ սրտով մեկնեցաւ։ Այս տեղի որբերուն մարմնամարզի և խաղի գործիքներու համար իր անձնական քսակէն 200 ֆրանք նուիրած է։ երթայը բարեաւ ըսելէս և բաժնուելէս վերջ առաջին խորհուրդն որ միտքս կուգայ սա է։ ՄԵՆ ՄԱՐԴԵՐ ԻՐՕՔ ԽՈՆԱՐՀ ԿՐԼԱՆՔ։

Պարտիզակ Ս. Մ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

ԷՐԶՐՈՒՄ, 22 Փետր.

Ներկայ ամսոյս մէջ Սանասարեան վարժարանն երեք տարի իրարու ետեւէ սեւ հողին յանձնեց. երկուքը էրզրումցի և տակաւին աչակերտ. իսկ երրորդը Տրապիզոնցի ընծայատուր, որ 2 տարիէ հետէ վարժարանին մէջ կառավարչի պաշտօն կը վարէր գոհացուցիչ յաջողակութեամբ։ Երեքն ալ թոքաբորբէ տառապելեան ու բժշկական ամէն խնամքի ու ընտանեկան ամէն հոգածութիւն չկրցան առչեւն առնուլ այդ աւերիչ հիւանդութեան։ Հանգուցեալներն, որոց առաջինը 12, երկրորդը 15 ու երրորդը 21 գարուն-ներ հազիւ բոլորած էին, իրենց բարքովը ու վարքովը և աչխատասիրութեամբը կը վայելէին տեսչութեան եւ ուսուցչական մարմնոյն համակրանքն ու վստահութիւնն։ Արդարև անոնց մահն զգալի կորուստ մ'է թէ իրենց սգակիր ծնողաց և թէ վարժարանին համար, որ ապագայ քաղցր յոյսեր կը տածէր անոնց նկատմամբ։ Մեր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնենք բոլոր անոնց, որք այսօր կը սգան այդ երեսու պատանիներուն ու երիտասարդին տարաժամ ու կսկծալի մահուան վրայ, և միանգամայն պարտք կը համարինք ծանուցանել միւս ամէն ծնողաց թէ իրենց զաւակները կատարեալ առողջ վիճակի մէջ կը գտնուին ու վարժարանին հիւանդանոցն այսօր մէկ հատ հիւանդ մ'իսկ չկայ, ընդհակառակն ձեռք առնուած բժշկական առողջապահական միջոցներու։

—Պահակ վերջին օրուան մէջ ենք, ու ամէն երիտասարդ որ ապագ է, կը փութայ իրեն կենսակից մ'ընտրել ու ու հազեւ ամուսնութեամբ մը իր բաղդը կապել ուրիշի մը բաղդին, որ իրեն յատուկեան ընկերը լինել ամուսնացած է, առանց երկար բարակը մտածելու, առանց յարմարն ու անյարմարը դատելու։ Ցունվարի կէսէն մինչեւ այսօր, որ 40 օր կ'ընէ, մինչեւ 160 պահկի հրաման տրուած է Առաջնորդարանի կողմէ. պարագայ մը՝ որ ուրիշ տարիներու մէջ իսկ քիչ անգամ տեսնուած է։ Ամուսնութեանց չատութիւնն հանդիպ տնտեսական տագնապին միխթարութիւն մը պէտք է նկատել. միայն՝ երբ ցաւալի պարագայ մը կայ՝ չափազանց արբեցողութիւնն է, որուն ամէն դասակարգի անհատ ենթակայ կը լինի հարսնեաց, փեսացուաց, հարսնիքի և նամնօրհնէք հանդիսներու մէջ։ Օղիով կը սկսին, օղիով կը չարունակեն ու օղիով կը փակին հանդէսն. օղի, օղի ու միշտ օղի։ Տունէն ներս, տունէն դուրս, փողոցին մէջ, չուկային վրայ գինովներու խումբեր միշտ դէմդ կ'ելնեն. ասոնցմէ ո՛րը հարսնիք կ'երթայ, որը փեսացուաց կամ հարսնացուաց կը դառնայ, որը ծանօթութիւն կը կռանէ, ուրիշներ ընկերական երեկոյթի մը նախատօնակը կը կատարեն, այլը ընտանեկան ցաւերն օղիի գաւաթներու մէջ խղդելու պատրուակը կը ներկայացնեն. վերջապէս՝ այսպէս թէ այնպէս, կը տեսնես որ ամբողջ քաղաքը գինով է։ Այն երեւոյթն, որ ամբողջ տարին միչտ կրկնուելու վրայ է, չատ ցաւալի պարագայ մ'է և չատ ու չատ ձնաասրեր ընտանեկան յարկերուն, ուր գինովներն ուրիշ բան չեն բերեր բայց եթէ աղքատութիւն ու թշուառութիւն։ Ուրիշ աթի կը թողունք խօսել այն աւերումն ծախքերուն վրայ, որք վերոյիչեալ հանդիսներու աթիւ տեղի կ'ունենան և որք չատ կործանարար հետեւանքներ յառաջ բերած են ու կը բերեն ամէն ժամանակ։ Երանի՛ էր թէ նախ գինովութիւնը վերնար մեր հանդիսներուն մէջէն. օղիի արժէքը յատկացուէր բարենպատակ ձեռնարկութեանց. հրաւիրուէր ու հրաւիրեալք աւելի համեստ ու աւելի ժուժկալ ընթացք մը բռնէին, ու ապա դիւրին պիտի լինէր առչեւն առնուլ նաև չուայլութեանց։

—Թէպետեւ անհատք կրնան անգրագտանալ իրենց այդ բռնած վնասաբեր ընթացքին վրայ, ու գոյաւոր և համբաւչտ ճիգերով սահման մը դնել անոր, սակայն Առաջնորդարանին կը վերաբերի պարտականութեան մեծագոյն բաժինն՝ ազդու կանոններով ու չրջաբերականներով առչեւն առնելու արդի այդ ընդհանուր արբեցութեան և զանազան աւելորդ ծախքերուն։ Այս կարեւոր պարագաներն որոց որ անկ է մանաւանդ հոգածութեան յանձնարարել կը համարձակիմ։

—Ծովսէփ Ս. Վրդպ. Ալվազեանի ընտրելիութիւնն յԱռաջնորդութիւն քաղաքիս չատ լաւ տպաւորութիւն յառաջ բերաւ ժողովրդեան ամէն դասակարգին մէջ, որ անհամբերը է տեսնել օր յառաջ գնորին Գերապատուութիւն իր պաշտօնին գլուխը։ Շնորհապարտ ենք Ազգ. Պատրիարքարանի, որ իր հոգածութեան առարկայ ընելով վիճակներու արդի կացութիւնը, բաւականաչափ վերջ մը դնել անոր՝ իւրաքանչիւրին համար չարար Հովիւներ նչանակելով։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Ա.ասիկ Ա. Ման այն տեղեկագրին զոր, ըստ յանձնարարութեան Ուսումնական Խորհրդոյ, իր Ատենապետը, Տքդ. Վահրամ Էֆ. Թորգոմեան, պատրաստած է մայրաքաղաքիս ազգ. վարժարանաց մէջ գործադրելի առողջապահական հրահանգներու մասին.

Ս.

Յարգոյ Պատուանելիք իմ Ուսումնական Խորհրդոյ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Խորհրդոյս իր յունուար 31ի գումարման մէջ, առաջարկութեամբ Ց. Գուրգէն էֆէնտիի, ինձ յանձնեց մայրաքաղաքիս Ազգ. Վարժարանաց մէջ գործադրելի առողջապահական կանոններու հրահանգ մը պատրաստել և ներկայացնել զայն այսօր, որպէս զի քանի այնմ կարեւորն յանձնարարուի Թաղական Խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց։ Միթպօժար յանձն առի ինձ եղած առաջարկութիւնն չ որուն պատասխանը կը բերեմ Ձեզ ահա այսօր։ Նոր չէ որ կը յուզուի մեր Ազգ. Վարժարանաց առողջապահութեան խնդիրը. հրապարակային գրութիւններու չ'ա և չ'ա անգամ նիւթ եղած է այն։ Հին Ուսումնական Խորհուրդներ քանիցս իրենց լուրջ խորհրդածութեանց առարկայ ըրին զայն և պատրաստեցին իսկ առ այս զանազան Հրահանգներ, որք գժբախտաբար ո՛չ է գոհացուցիչ արդիւնք չարտադրեցին. և մեր վարժարաններն իրենց ամենատխուր յետադիմութեանց հետ տակաւին ունին նաև առողջական անհանգամանալի վիճակ մը։ Պատեհ առիթն էր արդեօք այժմ յուզել կրկին այս խնդիրն, երբ մեր բազմակրթ վարժարանները բոլորն ալ առանց բացառութեան հիմնական բարեկարգութեան մը անհրաժեչտ պէտքը մեզ կը զգացնեն, երբ մեր ուսումնատենչ մանկտին առողջապահական հրահանգներէ աւելի հմուտ ու փորձառու դաստուներ կը պահանջէ, և օրինաւոր դաստիարակ կը խնդրէ նորընծաիր Ուսումնական Խորհուրդս։ Առողջապահական հրահանգներ պատրաստել չ'ա դիւրին է, բայց՝ ներսուի ինձ ըսել թէ՝ չ'ա գժուարին է զանոնք ըղձացեալ նպատակին ծառայեցնել, եթէ բժշկական աչտարէն և իղձամիտ հսկողութիւն մը ինքնին չվարէ զանոնց գործադրութիւնը։ Թուղթի վրայ միայն կը մնան անոնք, բնա՛ւ երբեք ո՛և է ազդեցութիւն չեն ունենար։ Տարիներ առաջ զբաղած եմ ես մեր վարժարաններու առողջապահութեամբ, և ունեցած իսկ եմ առ այդ փոքրիկ ծանօթագրութիւն մը, ո՛չ թէ սակայն հրահանգները գրելով, այլ գործադրելով դրական միջոց մը, զոր կ'ուզեմ հաղորդել Խորհուրդիս։ Ներեցէ՛ք ինձ կարդալ Ձեզ նամակ մը, զոր գրեթէ 11 տարի առաջ, 1886 յունիս 15/27ին ուղղած եմ Սկիւտարի Ազգային երեք վարժարանաց Հոգաբարձութեանց։

Ա.հասիկ Ա.ման,
«Յարգոյ Հոգաբարձու Տէրը,
«Բժշկապէս հաստատուած ըլալով

թէ կարգ մը հիւանդութիւններ, տարաբախտիկ կամ այլակերպ, կը պատրաստուին երբեմն և ծնունդ կ'առնեն դպրոցներու մէջ, երկար առենէ ի վեր Եւրոպայի մէջ, վարժարանաց խնամակալութեանց հետ, կարելի է և առաջ, կ'ընտրուի բժշկական մարմին մը, միչտ աչալուրջ հսկողութեան ներքին կայ առնելու վարժարանաց ներքին առողջական վիճակին, որպէս զի մանուկներու բարոյական այդ վեհ օրրանը զերծ ըլլայ և չվտանգի երբեք այլ և այլ ախտից սերմերէն ու թոյներէն, զոր կարող է ցանել կամ տածել աչակերտաց առօրեայ երթեւեկութիւնն, և բազմերամ համախմբիլը մէկ յարկի ներքեւ։

«Դժբախտաբար մեր վարժարաններուն մէջ բոլորովին զանց առնուած է այս կարեւոր կէտն և հազիւ մէկ կամ երկու վարժարան, այն ալ մասնաւորներ, ունին բժշկական հսկողութիւն։ Բժշկական ասպարէզիս մէջ, հոս անձամբ փորձառու ըլլալով մերթ ընդ մերթ վերոյիչեալ տղոցմոս ճչմարտութեան, զգալով մեր վարժարանաց այդ մեծ թերին, չպատեհլով որ Ազգն օր մը պաչտօնապէս ուշադրութեան առնէ զայն, որ երկար գրութեանց և օգտակար վիճաբանութեանց նիւթ է այսօր Եւրոպայի, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, անձնուիրաբար կը դիմեմ ես ահա յարգոյ Հոգաբարձութեանդ, խնդրելով թողտուութիւն, որպէս զի կարող ըլլամ ամէն Գ. այցելութիւն ընել երկուս վարժարանիդ, իմովանն հսկելու անոր առողջապահական պահանջներուն։ Ցուսով՝ թէ իմ այս առաջարկն ընդունելի պիտի ըլլայ Յարգոյ Հոգաբարձութեանդ, որ արդէն ա՛նչափ հոգ ունի և խնամք իրեն յանձնուած վարժարանաց յառաջադիմութեանը.

«Իմ անկեղծ ջերմհակալիքը կը յայտնեմ կանխաւ։»

Տէրք. Վահրամ Ց. Թորգոմեան
Սկիւտար 15/27 Ցունիս 1886

* * *

Այս նամակէն դիւրին է կարծեմ հետեւցնել իմ այն համոզումս թէ՝ մեր վարժարանաց մէջ առողջապահութիւնը բժշկական հսկողութեամբ միայն կարելի է կանոնաւորել, ա՛չ թէ հրահանգներ գրի առնելով և յանձնարարելով զանոնք Թաղ. Խորհրդոց կամ Հոգաբարձութեանց։ Մայրաքաղաքիս մէջ գտնուած 45 կամ 46 հատ ազգ. վարժարաններն առողջապահական միօրինակ հրահանգներու ենթարկել բնա՛ւ երբեք կարելի չէ. զի ատոնց ամէն մէկն առանձին կը պահանջեն տարբեր հրահանգներ, զորս կը ցաւիմ ըսելու թէ՝ ո՛չ կարողութիւնս կը ներէ պատրաստել, ո՛չ ալ ժամանակս։ Իմ առաջարկութիւնս 1886 թուականին չա՛տ սիրով ընդունեցին Սկիւտարի Հոգաբարձութիւնները, սրտցաւէ ձեմարան-վարժարանին ո՛չ միայն քաջալերական գրերով ինձ ձեռնտու ըլալ խոստացաւ, այլ և քանի մը ամիս վերջն ալ հրատարակութեան տուաւ նամակս, զոր կը կարդայ Աբէ-Էլէֆ օրագրին 846 րդ թիւին մէջ։

Այս նամակս հրատարակելով, Աբէ-Էլէֆ իր կողմէն կը գրէր նաեւ քանի մը տող, որով մայրաքաղաքիս Հոգաբարձութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր իմ առաջարկութեանս վրայ, (տե՛ս Աբէ-Էլէֆ, թիւ 846, 29 Հոկտ. 1886)։ Աբէ-Էլէֆի ձայնին ո՛չ ոք լսող եղաւ, մինչեւ որ 1890ին՝ իմ արուեստակից բարեկամս Տքդ. Ց. Թիրեաքեան ընարուելով Ատենապետ ազգ. Ուսումն. Խորհրդոյ, իր գործակցութեանց առաջինն ըրաւ հրաւէր կարդալ Թաղ. Խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց, որպէս զի իրենց յանձնուած վարժարաններուն համար որոշեն (վճարելով) մէկ մէկ բժիշկ։ Սակայն ես չառնոց սկսած էի իմ բժշկական այցելութիւններս, զորս դէռ երեք տարի առաջ կը չարունակէի միայն Սկիւտա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՀՏՅՈՍՈՒՆ

ՄԱՐԱՐԱՏՅԱՆ Ե. ՀԱՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարդկային կեանքի ամենաանկանխատեսելի երեւոյթներից մէկն է այն, որ մարդ, որ ամբողջ կեանքում ոչ մի հիւանդութիւն չի ունեցել, յանկարծ ծանր հիւանդանում է եւ մահանում, իսկ մի ուրիշ, որ ամբողջ կեանքում հիւանդոտ է եղել, ապրում է մինչեւ խոր ծերութիւն։ Ահա այդ անկանխատեսելի երեւոյթներից մէկի մասին է պատմում մեր ընթերցողներին Ե. Արարատեանը։

Ես ծանօթ էի Յովհաննէս Տէր-Մկրտչեանին։ Նա ծնուել էր 1838 թուին Ալաշկերտի գաւառի Ծաղկաշէն գիւղում։ Ծնողները աղքատ գիւղացիներ էին։ Հայրը մեռել էր, երբ Յովհաննէսը դեռ մանուկ էր։ Մայրը նրան ու մի քանի ուրիշ երեխաներ էլ մեծացրել էր։ Յովհաննէսը մանկութիւնից հիւանդոտ էր եղել։ Ամէն տարի գարնանը նա ծանր հիւանդանում էր եւ ամառը միայն ոտի էր կանգնում։ Ամէն տարի գարնանը նրան մահից էին ազատում։ Ամէն տարի գարնանը նրան մահից էին ազատում։ Ամէն տարի գարնանը նրան մահից էին ազատում։

Յովհաննէսը մեծացել էր, ամուսնացել էր, երեխաներ ունեցել էր, բայց միշտ հիւանդոտ էր եղել։ Ամէն տարի գարնանը նա ծանր հիւանդանում էր եւ ամառը միայն ոտի էր կանգնում։ Ամէն տարի գարնանը նա ծանր հիւանդանում էր եւ ամառը միայն ոտի էր կանգնում։ Ամէն տարի գարնանը նա ծանր հիւանդանում էր եւ ամառը միայն ոտի էր կանգնում։

Յովհաննէս Տէր-Մկրտչեանը ապրեց 120 տարի 11 ամիս եւ 11 օր։ Նա մեռաւ 1957 թուի մայիսի 3-ին։ Նրա մահը մեծ ցաւ պատճառեց ոչ միայն նրա ընտանիքին, այլեւ բոլոր նրանց, ովքեր ճանաչում էին նրան։ Նա մեծ յարգանքի էր արժանացել իր շրջապատի մարդկանց կողմից։ Նրա մահը մեծ կորուստ էր նրանց համար։

Յովհաննէս Տէր-Մկրտչեանի

ԱԺՈՒՆ

ՀԱՐՈՒՍՏԱՑՈՂ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՀԱՅԿ ՕՐԼՈՒ

—Ամեն ծօգոսթոս ամսոյ մեջ ես միշտ ծանր կը վշտանամ, ինչո՞ւ համար, չեմ գիտեր, միայն գիտեմ որ ես ամեն տարի այդ ամսոյ մեջ կը հիվանդանամ, ու ամեն տարի ալ մահուան դրան առջեւ կը հասնիմ։ Այդ ամսոյ մեջ է որ ես ծնած եմ, այդ ամսոյ մեջ է որ ես ամուսնացած եմ, այդ ամսոյ մեջ է որ ես զաւակ մը ունեցած եմ, ու այդ ամսոյ մեջ է որ ես զաւակս կորսնցուցած եմ։ Ինչո՞ւ համար ամեն ծօգոսթոս ամսոյ մեջ ես այսքան ցաւեր կը քաշեմ, չեմ գիտեր։

—Ձեր ցաւերը ձեզի կը մնան, ես ալ ձեր ցաւերուն համար կը ցաւիմ, ըսաւ Տիկին Տիլիի, բայց ինչո՞ւ համար ձեր ցաւերը ձեզի կը մնան։

—Ինչո՞ւ համար, ես ալ չեմ գիտեր։

—Ես գիտեմ, ըսաւ Տիկին Տիլիի։ Ձեր ցաւերը ձեզի կը մնան, որովհետեւ ձեր ցաւերուն համար ոչ ոք կը ցաւի։ Ես ձեր ցաւերուն համար կը ցաւիմ, որովհետեւ ես գիտեմ թէ ինչո՞ւ համար կը ցաւիք։

Այս խօսքերը ըսելէ ետքը, Տիկին Տիլիի կրկին ուշադրութիւնը դարձուց Ֆրանսուա Տիւվալի վրայ, որ ամբողջ ժամ մը ատենէ ի վեր, ոտքի վրայ, ձեռքերը ետեւէն կապած, կը դիտէր Տիկին Տիլիի։

Ֆրանսուա Տիւվալ, որ ամբողջ ժամ մը ատենէ ի վեր, ոտքի վրայ, ձեռքերը ետեւէն կապած, կը դիտէր Տիկին Տիլիի։

Ֆրանսուա Տիւվալ, որ ամբողջ ժամ մը ատենէ ի վեր, ոտքի վրայ, ձեռքերը ետեւէն կապած, կը դիտէր Տիկին Տիլիի։

Ֆրանսուա Տիւվալ, որ ամբողջ ժամ մը ատենէ ի վեր, ոտքի վրայ, ձեռքերը ետեւէն կապած, կը դիտէր Տիկին Տիլիի։

—Ես, ըսաւ Ֆրանսուա, սա ի՛նչ ալ ըսես, ես ալ չեմ ուզեր հիւանդանալ, որովհետեւ ես ալ ինձի համար ցաւ չունիմ։ Ես ալ ձեզի պէս ուրիշներու համար կը ցաւիմ։

—Ես ալ ձեզի պէս ուրիշներու համար կը ցաւիմ։

—Ես ալ ձեզի պէս ուրիշներու համար կը ցաւիմ։

—Ես ալ ձեզի պէս ուրիշներու համար կը ցաւիմ։

Տիկին Տիլիի ոտքի ելաւ, ու ձեռքերը ետեւէն կապած, սկսաւ քալել սենեակին մէջ։

—Ես ալ ձեզի պէս ուրիշներու համար կը ցաւիմ